

Karolina Widerström – pionjären som förändrade synen på kvinnors hälsa

Berättelse

En ovanlig dröm

När Karolina Widerström föddes i Helsingborg år 1856 var framtiden för en flicka tydligt utstakad: äktenskap, hem och barn. Universiteten stod i praktiken stängda för kvinnor, och tanken att en kvinna skulle bli läkare framstod för många som orimlig. Karolina hade emellertid bestämt sig för något annat. Hon flyttade till Stockholm, läste in de kunskaper hon behövde och började studera medicin – ett område där hon var nästan ensam bland männen.

Vägen var allt annat än enkel. Att hela tiden vara den enda kvinnan i salen innebar att hon ständigt blev iakttagen och ifrågasatt. Trots detta höll hon fast vid sitt mål, och år 1888 tog hon sin läkarexamen vid Karolinska Institutet. Därmed blev hon Sveriges första kvinnliga läkare med legitimation, vilket innebar att en stängd dörr nu hade öppnats för andra.

Läkaren som kvinnorna litade på

Året därpå öppnade Karolina en egen mottagning i Stockholm och specialiserade sig på gynekologi, alltså kvinnors hälsa och sjukdomar. Behovet visade sig vara enormt. Många kvinnor hade dragit sig för att söka vård hos manliga läkare, men nu fanns äntligen ett alternativ. Det sägs att kön till hennes mottagning ibland ringlade ända ut i trapphuset. Mottagningen drev hon i ungefär trettiofem år.

Karolina nöjde sig emellertid inte med att behandla sjukdomar. Hon insåg tidigt att mycket lidande berodde på okunskap, och följaktligen började hon redan på 1890-talet undervisa lärare och unga flickor om kroppen och om sexuell hälsa. Detta var ämnen som nästan ingen vågade beröra offentligt vid den tiden. Hennes arbete bidrog till att flickor i Stockholms skolor fick en helt ny form av undervisning, något som vid sekelskiftet var djärvt och omtvistat.

En röst i samhället

Å ena sidan var Karolina en lugn och noggrann läkare; å andra sidan var hon en handlingskraftig samhällsmedborgare. Hon valdes in i Stockholms stadsfullmäktige och engagerade sig i kampen för kvinnors rätt att rösta. Mellan 1918 och 1921 ledde hon den stora riksföreningen för kvinnans politiska rösträtt. Hon arbetade dessutom för att skydda utsatta kvinnor och för att ge ogifta mödrar ett bättre stöd – frågor som många hellre teg om.

Hennes insatser gick inte obemärkta förbi. År 1933 utsågs hon till hedersdoktor vid Karolinska Institutet, samma lärosäte där hon en gång hade tvingats kämpa för rätten att ens få studera. Det säger något om hur mycket samhället hade förändrats under hennes livstid – delvis tack vare henne själv.

Karolina Widerström dog år 1949, nästan 93 år gammal. Hennes betydelse går inte att mäta enbart i de patienter hon mötte. Genom att vara först banade hon väg, och varje kvinnlig läkare som kom efter henne gick i hennes spår.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
utstakad	redan bestämd på förhand
orimlig	något som verkar omöjligt eller tokigt
ifrågasatt	när andra tvivlar på en och ställer kritiska frågor
legitimation	officiellt tillstånd att utöva ett yrke
specialisera sig	bli expert på ett särskilt område
gynekologi	läkarvetenskapen om kvinnors hälsa och sjukdomar
dra sig för	tveka eller undvika att göra något
okunskap	brist på kunskap
följaktligen	därför, som ett resultat av detta
djärvt	modigt, vågat
omtvistat	något som många är oense om
handlingskraftig	en som får saker gjorda
utsatt	någon som har det svårt och behöver skydd
bana väg	göra det möjligt för andra att följa efter

Läsförståelsefrågor

1. Hur såg framtiden ut för de flesta flickor när Karolina föddes?
 1. De förväntades studera på universitet
 2. De förväntades gifta sig och sköta hem och barn
 3. De förväntades resa utomlands och arbeta
2. Vad gjorde Karolina till en pionjär år 1888?
 1. Hon blev Sveriges första kvinnliga läkare med legitimation
 2. Hon öppnade Sveriges första sjukhus
 3. Hon blev Sveriges första kvinnliga professor
3. Varför blev Karolinas mottagning så populär?
 1. Hon erbjöd gratis vård till alla
 2. Många kvinnor hade undvikit manliga läkare och ville ha ett alternativ
 3. Hon var den enda läkaren i hela Stockholm
4. Vad var ovanligt med Karolinas undervisning på 1890-talet?
 1. Hon undervisade om kroppen och sexuell hälsa, ämnen få vågade ta upp
 2. Hon undervisade bara på kvällarna
 3. Hon undervisade enbart vuxna män
5. Vilket uppdrag hade Karolina mellan 1918 och 1921?
 1. Hon var borgmästare i Stockholm
 2. Hon ledde en stor riksförening för kvinnans rösträtt
 3. Hon var rektor för en läkarutbildning
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Karolina arbetade på sin mottagning i ungefär trettiofem år.
 2. Karolina tyckte att man inte borde tala om kroppen med unga flickor.
 3. Karolina engagerade sig för att hjälpa ogifta mödrar.
 4. Karolina hade en bror som också blev läkare.
7. Förklara med egna ord varför det krävde mod av Karolina att undervisa om sexuell hälsa vid den tiden.
8. Texten beskriver Karolina som "å ena sidan en lugn och noggrann läkare, å andra sidan en handlingskraftig samhällsmedborgare". Vad betyder den meningen?
9. Ge minst två exempel på hur Karolina arbetade för kvinnor utanför själva läkaryrket.
10. Varför kan det ha varit särskilt betydelsefullt att hon blev hedersdoktor just vid Karolinska Institutet?

11. Texten avslutas med att varje kvinnlig läkare efter henne “gick i hennes spår”. Vad vill författaren säga med det?
12. Vad menar texten när den säger att samhället hade förändrats under hennes livstid “delvis tack vare henne själv”?

Diskussionsfrågor

- Vad innebär det att vara “först” med något? Vilka svårigheter och vilket ansvar kan följa med det?
- Karolina trodde att kunskap kunde minska lidande. Håller du med? Ge exempel.
- Hur har synen på kvinnors yrkesval förändrats sedan Karolinas tid – i Sverige och i ditt hemland?
- Karolina kombinerade sitt yrke med politiskt engagemang. Är det viktigt att människor engagerar sig i samhället vid sidan av sitt arbete? Varför eller varför inte?
- **Skriv (6–8 meningar):** Beskriv en person, känd eller okänd, som har förändrat något viktigt. Förklara vad personen gjorde, vilka hinder hon eller han mötte, och varför insatsen betydde något.